

Із отриманих результатів очевидні важливість і необхідність формування та корекції мотиваційної системи учнів, яка визначатиме характер учіння та динаміку розумового розвитку. З огляду на це важливим є формування далекоглядної мети учіння, подолання негативного ставлення учнів до шкільного навчання, виховання у школярів правильної організації самостійного оволодіння знаннями, помічати власні навчальні недоліки, застосовувати пізнавальні здібності та свідоме керування своєю учбовою діяльністю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Педагогічна психологія: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Степанов О.М. - К. : Академвидав, 2011. - 416 с.
2. Діагностика навчальної мотивації : збірник методик / Л. В. Дзюбка, Л. І. Гриценко. - К. : Шкільний світ, 2011. - 128 с.

АННОТАЦІЯ

ПРОБЛЕМА МОТИВАЦІЇ УЧЕБНОЇ ДЕЯТЕЛЬНОСТІ ШКОЛЬНИКІВ НА РІЗНИХ ВОЗРАСТНИХ ЕТАПАХ

В статті розглянуті проблеми мотивації учбової діяльності школярів на різних вікових етапах. Також представлені результати та висновки проведеного дослідження щодо рівня мотивації та домінуючих мотивів на різних вікових етапах учбової діяльності.

Ключові слова: мотив, мотивація, учбової діяльності, ведуча діяльність, вікова динаміка, навчання.

SUMMARY

THE PROBLEM OF MOTIVATING OF EDUCATIONAL ACTIVITIES OF SCHOOLCHILDREN ON DIFFERENT AGE STAGES

The article deals with the problems of motivation of schoolchildren educational activity on different age stages. Also the results and conclusions of undertaken researches and study of level of motivation and dominant reasons on the different age stages of educational activity.

Key words: motive, motivation, educational activity, leading activity, age-related dynamics, study.

УДК 159.922.8

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ КОПІНГ-ПОВЕДІНКИ В ДОРΟΣЛОМУ ВІЦІ

КОРНІЄНКО І.О., БІЛАС Г.І.
Мукачівський державний університет

У статті розглянута проблема копінг-поведінки як готовності особистості вирішувати життєві проблеми. Розглянуто поняття копіngu. Здійснено теоретичний огляд сучасних підходів у психології щодо визначення сутності явища копіngu, копінг-стратегій, копінг-поведінки та копінг-ресурсів особистості. Проведено емпіричне дослідження копінг-поведінки у порівнянні між чоловіками та жінками. Представлено результати даного дослідження особливостей копінг-стратегій дорослих. Зроблено висновки та охарактеризовано, які стратегії поведінки у стресовій ситуації притаманні жінкам, а які чоловікам.

Ключові слова: копінг, копінг-поведінка, копінг-стратегії, копінг-ресурси, стрес, особистість, дорослість, гендерні відмінності.

Постановка проблеми

Кожна людина у своєму житті стикається з різноманітними життєвими перепонами, труднощами, проблемами. Сучасна модель людини у зв'язку з економікою та політизацією суспільства, прискореними темпами змін, зростанням інформаційних та емоційних навантажень, технологічним прогресом переповнена стресовими ситуаціями. Болуче реформування усіх сфер життя призводить до підвищення

психоемоційного напруження на особистість. В будь-кого з нас є якісь певні ситуації чи проблеми, з якими ми стикаємось в сьогоднішні, вони в кожного різні. Дедалі частіше нам не вдається вирішити їх за короткий час і у звичайний спосіб, тобто вони самі набувають кризового характеру. Тому важливе значення має формування у дорослих психологічної готовності до стресових факторів, форм поведінки, що спрямовані на оволодіння життєвими проблемами – копінг.

У зв'язку з цим все більшої актуальності набувають психологічні дослідження, що пов'язані із стресовими ситуаціями, зокрема, питання пошуку шляхів подолання людиною життєвих проблем та формування стратегії поведінки у таких ситуаціях.

Об'єкт та методи дослідження

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що питаннями копінгу займалось чимало вчених: Т.Ю. Більгільдєєва, О.Г. Власова, Р.М. Грановська, О.Н. Юрасова, В.О. Бодров, Л.І. Анциферова, Ю.М. Швалб. Загальнопсихологічні положення про розвиток особистості розглядали Б.Г. Ананьєв, Г.О. Балл, Г.С. Костюк, Л.С. Виготський, З.С. Карпенко, О.М. Леонтьєв, Б.Ф. Ломов, С.Д. Максименко, Т.М. Титаренко, Н.В. Чепелева, Ю.М. Швалб та ін.. Суб'єктно-діяльнісний підхід представляється в роботах К.О. Абульханова-Славська, В.О. Татенко, С.Л. Рубінштейн та ін., ситуативно-особистісний підхід (COPE) - Р. Лазарус, С. Фолкман, Т. Wills, S. Shiftman, когнітивно-транзактний - Л.І. Анциферова, В.О. Бодров, Р.М. Грановська, Л.О. Кітаєв-Смик, І.М. Нікольська, Н.О. Сирота та ін.

Постановка задачі

Вивчення копінг-поведінки бере свій початок від робіт зарубіжного психолога Л. Мерфі, який досліджував способи подолання дітьми криз у власному розвитку. Спираючись на результати спостережень за дітьми дошкільного віку, дослідник визначив копінг, як певну спробу створити нову ситуацію, маючи на увазі конкретний образ дій в цій ситуації. Вона постає для суб'єкта новою, а також і повноцінно загрозовою. Тому така поведінка розглядається з 2-ох боків: 1) як природжена манера поведінки; 2) набута з досвідом [1,2].

Термін «копінг» походить від англійського «to cope» (долати, боротися, битися). У психологічній літературі існує декілька підходів до розуміння поняття «копінг». Перший, найбільш ранній підхід, що розвивається в роботах представника психоаналітичного напрямку Н. Наан, трактує його в термінах динаміки «Его» як один із способів психологічного захисту, використовуваної для ослаблення психічної напруги [4]. Цей підхід допомагає уникнути ствердження цінності будь-якої спроби опанувати важку ситуацію, а також процес нібито ділиться на дві частини: діяльність (процес) опанування і результат цієї діяльності.

Другий підхід визначає «coping» в термінах рис особистості - як відносно постійну схильність індивідуума, стійкий стиль реагування на стресові події певним чином. Автори стверджують, що вибір певних копінг-стратегій протягом усього життя є досить стабільною характеристикою, мало що залежить від типу стресора.

І, нарешті, відповідно до третього підходу, розробленого С. Фолькманом та Р. Лазарусом, копінг розуміється як динамічний процес і розглядається як когнітивні і поведінкові зусилля особистості, спрямовані на зниження впливу стресу (транзакціональний підхід, або ситуаційний).

«Копінг» - це індивідуальний спосіб взаємодії із ситуацією відповідно до її власної логіки, значущості в житті людини і її психологічних можливостей [1]. Копінг-поведінка визначається як поведінка, регульована і сформована за допомогою використання копінг-стратегій з урахуванням копінг-ресурсів.

Копінг-стратегії – це варіанти реакції особистості на сприйнятну загрозу, спосіб управління стресом. Копінг-стратегії поведінки можуть сприяти або перешкоджати

успішності подолання стресів, а також впливати на збереження фізичного та психічного здоров'я суб'єкта.

Види копінг-стратегій поведінки розподіляються за трьома основними групами з урахуванням ступеня їх адаптивних можливостей: адаптивні; відносно адаптивні, неадаптивні.

Копінг-ресурси – це стабільні характеристики, що забезпечують психологічний фон для подолання стресу і сприяють розвитку копінг-стратегій. Наявність або відсутність копінг-ресурсів призводить до вибору адаптивних або дезадаптивних копінг-стратегій поведінки.

С. Фолкман виділяє наступні види копінг-ресурсів: фізичні (здоров'я, витривалість); матеріальні (достаток, гроші); психологічні (самооцінка, локус контролю, мораль); соціальні (соціальні зв'язки людини).

На думку С.Д. Максименка, особистість - це форма існування психіки людини, яка являє собою цілісність, здатну до саморозвитку, самовизначення, свідомої предметної діяльності і саморегуляції та має свій унікальний і неповторний внутрішній світ [6].

Дорослість – неоднорідний віковий період, що починається після юності і триває до кінця життя. Дослідники відзначають відмінності в копінг-стратегіях, які викорис-вуються чоловіками і жінками у важких (стресових) ситуаціях. Відповідні реакції чоловіків і жінок на викликаний складними обставинами стрес найвиразніше проявляються в способах, до яких вони вдаються, щоб впоратися із своїми негативними переживаннями, або в копінг-стратегіях. Жінка, відчуваючи пригніченість, намагається думати про можливі причини свого стану. Чоловік, навпаки, намагається відгородитися від депресивних емоцій, концентруючись на чому-небудь іншому або залучаючись до фізичної активності, щоб таким способом вивести себе з цього негативного стану[3]. Дана модель також припускає, що жіноча реакція «ретельно обдумати», що характеризується тенденцією до нав'язливого фокусування на проблемі, збільшує жіночу вразливість по відношенню до депресії. Тому, чоловікам і жінкам нерідко властиві як різні джерела стресу, так і стилі опанування з ними. Негативний вплив стресів на психічне здоров'я у жінок в значній мірі знижується завдяки відносинам емоційної прив'язаності до близьких людей; для чоловіків більш значущі самоефективність і включеність в соціальні взаємозв'язки.

Виходячи із зазначених теоретичних положень, ми поставили за мету – на основі результатів проведеного емпіричного дослідження продемонструвати особливості копінг-поведінки дорослих у віковому діапазоні від 20 до 60 років між чоловіками та жінками.

Результати та їх обговорення

У дослідженні взяли участь 130 людей віком від 20 до 60 років, серед яких жінок – 53 % з усієї вибірки та чоловіків – 47 %, з різним рівнем освіти. З метою дослідження гендерних відмінностей ми використали наступні методики: методика «Індикатор копінг-стратегій» Д. Амірхана; методика WCQ «Ways of Coping Questionnaire» або «Опитувальник способів опанування», С.Фолкман, Р.Лазарус, (адаптація й апробація Т.Л.Крюкової). У подальшому будемо використовувати скорочення «ОСО»; методика SACS – «The Strategic Approach to Coping Scale» або «Стратегії подолання стресових ситуацій» С. Хобфолл (адаптація Н.Є. Водоп'янової і Є.С. Старченкової). Далі «СПСС» [3, 5].

Інтерпретацію отриманих даних почнемо з методики «Індикатор копінг-стратегій» Д. Амірхана, розроблену на основі факторного аналізу різноманітних копінг-відповідей на стрес. Дану методику можна вважати одним з найбільш вдалих інструментів дослідження базисних стратегій поведінки людини. Ідея цього опитувальника полягає в тому, що всі поведінкові стратегії, які формуються у людини

в процесі життя, можна поділити на три великі групи: вирішення проблем, пошук соціальної підтримки і уникнення. Метою застосування було вивчення домінуючих поведінкових стратегій подолання стресу в дорослому віці між жінками та чоловіками. Результати даного дослідження представлені на рисунку 1.

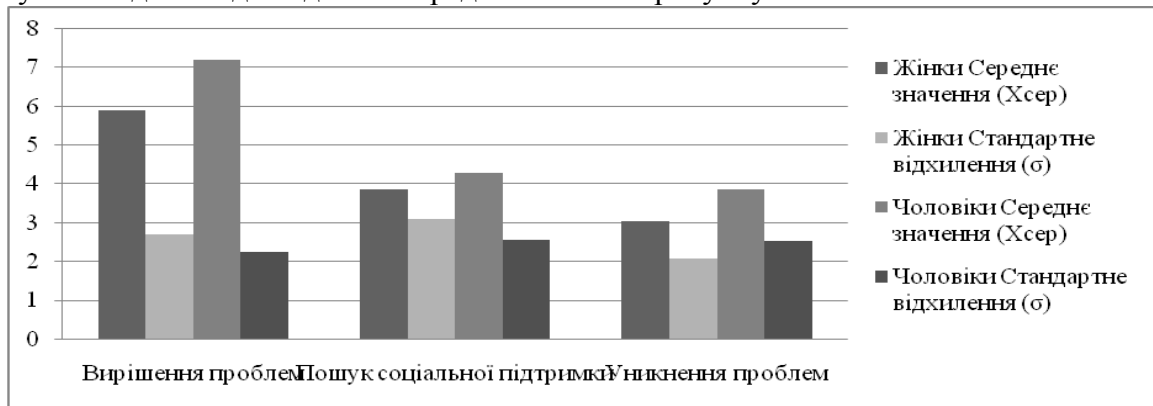

Рис. 1. Результати дослідження за методикою «Індикатор копінг-стратегій»

Аналізуючи результати за даною методикою, було з'ясовано, що для досліджуваних груп найбільш притаманною стратегією вирішення стресу є стратегія «вирішення проблем» ($X_{срж} = 5,90$, $\sigma = 2,7$, $X_{срч} = 7,2$, $\sigma = 2,24$). За результатами, що знаходяться в таблиці 1, можна побачити, що як чоловіки (в більшій ступені – 50%) так і жінки (38,6%) шляхи подолання стресових ситуацій, головним чином, спрямовують на вирішення проблем.

Таблиця 1

Рівень вираженості стратегій копінг-поведінки у жінок та чоловіків за методикою «Індикатор копін-стратегій» (у відсотках)

Копінг-стратегії	Жінки				Чоловіки			
	Дуже низький рівень	Низький рівень	Середній рівень	Високий рівень	Дуже низький рівень	Низький рівень	Середній рівень	Високий рівень
Вирішення проблем	11,4	30	38,6	20	3,3	16,7	50	30
Пошук соціальної підтримки	47,1	27,2	14,3	11,4	26,7	43,3	21,7	8,3
Уникнення проблем	42,9	44,2	12,9	0	33,3	45	15	6,7

Це свідчить про те, що люди в дорослому віці намагаються використати всі свої ресурси для пошуку можливих способів ефективного вирішення існуючої проблеми. Також середній рівень вираженості за шкалою «пошук соціальної підтримки» у чоловіків – 21,7% серед вибірки досліджуваних чоловіків. Тому можна сказати, що вони, крім вирішення проблем, звертаються за допомогою і підтримкою до навколишнього середовища, яке їх оточує (сім'я, рідні, друзі, знайомі). В жінок за даною шкалою досить низькі показники – 14,3%. Що стосується результатів, отриманих за шкалою «уникнення проблем», то вони відносяться переважно до низького рівня: жінки – 44,2%, чоловіки – 45%. Це свідчить про те, що вони не намагаються уникати стресових ситуацій і, як наслідок, їх вирішувати.

Отже, можемо зробити висновок про те, що дорослим людям притаманні адекватні поведінкові стратегії вирішення проблем, в основі формування яких лежить життєвий досвід, насичений різного роду стресовими ситуаціями, що, в свою чергу, впливає на формування адекватних реакцій на дані чинники.

Методика «Опитувальник способів опанування» вважається першою стандартною методикою у сфері дослідження копінгу і діагностує дві базові стратегії опанування - проблемно-фокусовану і емоційно-фокусовану у специфічних ситуаціях стресу, наприклад, хвороба, біль, втрата роботи і т.д. В цілому, дана методика диференціює людей різного віку і статі, які по-різному діють у специфічних для них важких ситуаціях. Результати дослідження наочно представлені на рисунку 2.

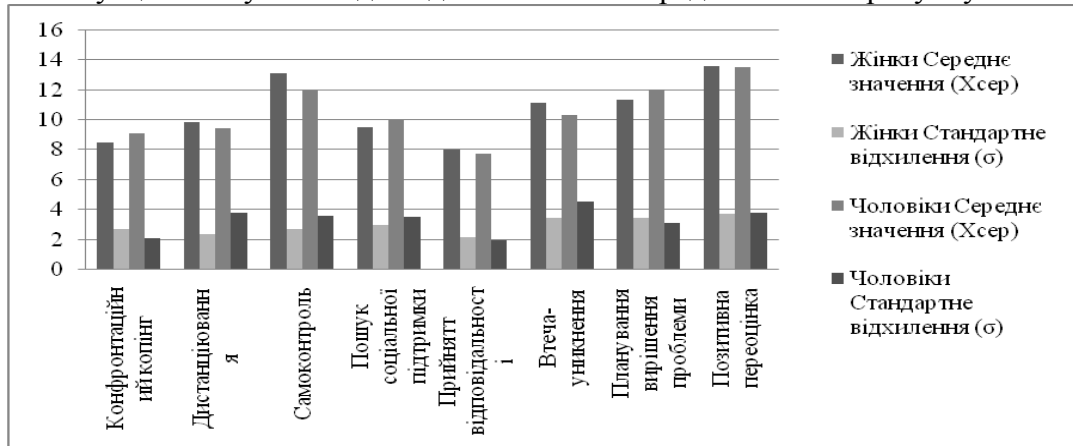

Рис. 2. Результати дослідження за методикою «Опитувальник способів опанування» (ОСО)

Деталізуючи аналіз за шкалами, звернемо увагу на поступове зростання значень за шкалою «позитивна переоцінка». Як у жінок, так і в чоловіків ($X_{серж} = 13,57$, $\sigma = 3,74$, $X_{серч} = 13,48$, $\sigma = 3,77$) наближені значення. Високий рівень вираженості за даною шкалою властивий приблизно 32,9% жінкам та 45% чоловікам (узагальнені показники вираженості копінг-стратегій наведені в таблиці 2).

Таблиця 2

Рівень вираженості стратегій копінг-поведінки у жінок та чоловіків за методикою ОСО (у відсотках)

Копінг-стратегії	Жінки			Чоловіки		
	Низький рівень	Середній рівень	Високий рівень	Низький рівень	Середній рівень	Високий рівень
Конфронтаційний копінг	21,4	68,6	10	33,3	40	26,7
Дистанціювання	2,9	71,4	25,7	31,7	40	28,3
Самоконтроль	27,1	62,9	10	31,7	58,3	10
Пошук соціальної підтримки	25,7	65,7	8,6	23,4	58,3	18,3
Прийняття відповідальності	11,4	62,9	25,7	10	71,7	18,3
Втеча-уникнення	18,6	55,7	25,7	30	45	25
Планування вирішення проблеми	32,9	60	7,1	20	40	40
Позитивна переоцінка	11,4	55,7	32,9	16,7	38,3	45

Це свідчить про пошук нового досвіду, що може слугувати індикатором для вироблення нових форм поведінки. Проте, така пасивна стратегія може означати схильність до самонавіювання позитивного досвіду і таким чином виступати в якості захисту.

Порівнюючи результати ми можемо сказати, що високий рівень копінг-стратегій у жінок спостерігається за шкалами: «позитивна переоцінка» - 32,9%, «втеча-уникнення», «прийняття відповідальності», «дистанціювання» - 25,7% з усієї вибірки. Низький рівень вираженості можна побачити за шкалами – «планування вирішення проблем» - 32,9%, «самоконтроль» - 27,1% та «пошук соціальної підтримки» - 25,7%.

В чоловіків шкали «конфронтаційних копінг» та «дистанціювання» мають полярні значення: низький рівень – 33,3% та високий – 26,7%; 31,7% та 28,3%. Також найбільш притаманними стратегіями подолання стресу є стратегії «позитивна переоцінка» - 45%, «планування вирішення проблем» - 40%. Низькі результати досліджуваних також представлені у шкалах «самоконтроль» - 31,7% та «втеча-уникнення». Такі результати свідчать про недостатньо сформований репертуар опанування.

Таким чином, можемо сказати, що як жінки так чоловіки долають негативні переживання у зв'язку з проблемою за рахунок цілеспрямованого придушення, стримування емоцій, мінімізації їх впливу на сприйняття ситуації і вибір стратегій поведінки; за рахунок її позитивного переосмислення, розгляду її як стимулу для особистісного зростання; за рахунок суб'єктивного зниження її значущості та ступеня емоційної залежності в неї. Проте жінкам у стресових ситуаціях характерне визнання суб'єктом своєї ролі у виникненні проблеми та відповідальності за її рішення, заперечення проблем, фантазування, відволікання. А чоловіки вирішують проблеми за рахунок не завжди цілеспрямованої поведінкової активності, але й за допомогою цілеспрямованого аналізу ситуації і можливих варіантів поведінки, відстоювання власних інтересів, вироблення стратегії вирішення проблем, планування власних дій з урахуванням об'єктивних умов, минулого досвіду і наявних ресурсів.

С. Хобфолл розглядає копінг як узагальнену тенденцію поведінки, а не як окремі її типи. Індивідуальний стиль додання стресових ситуацій характеризується наступним чином: особистість діє відповідно до соціального схвалювання правил чи ні; активна вона або пасивна, чи діє прямо і відкрито або намагається маніпулювати. Оцінити такі поведінкові стратегії копінг-поведінки можна за допомогою методики «Стратегії подолання стресових ситуацій». Результати порівняння отриманих емпіричних даних відображені на рисунку 3. Аналізуючи результати методики СПСС, наведені в таблиці 3, можна побачити високий рівень вираженості між двома групами (жінки, чоловіки) за такими моделями, як: «агресивні дії» (61,4%, 63,4%), «уникнення» (52,9%, 58, 4%), «імпульсивні дії» (47,1%, 45%). Також у жінок виражені шкали «пошук соціальної підтримки» (41,4%) та «обережні дії» (32,9%). У чоловіків при виникненні стресових ситуацій спостерігаються такі моделі поведінки як «асоціальні дії» (45%) та «маніпулятивні дії» (40%).

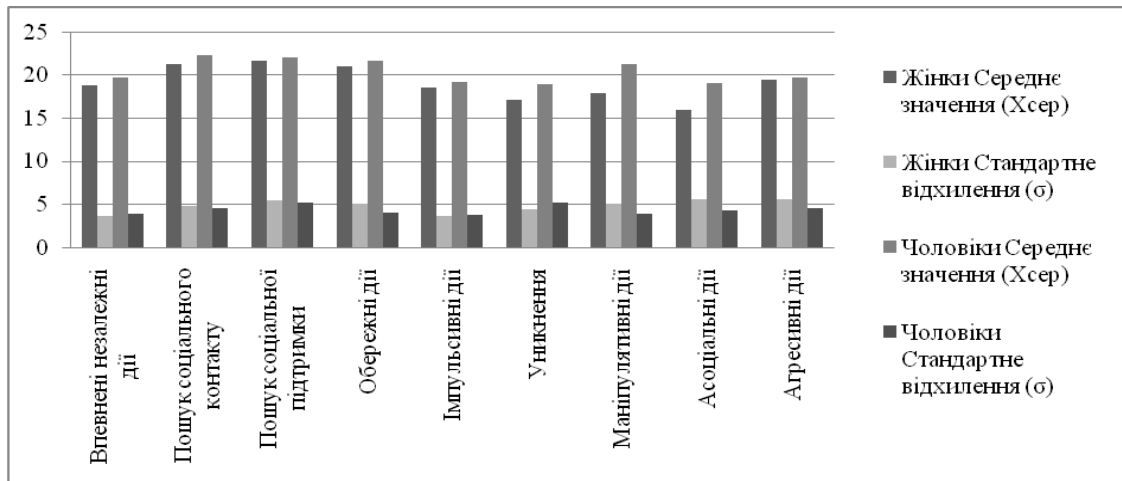

Рис. 3. Результати дослідження за методикою «Стратегії подолання стресових ситуацій» (СПСС)

Низький рівень вираженості в обох групах охарактеризований за шкалою «імпульсивні дії» (30%, 33,3%). У жінок шкала «маніпулятивні дії» становить 41,4% досліджуваних, «пошук соціальної підтримки» - 47,1%, «асоціальні дії» - 40%.

Таблиця 3 Рівень вираженості стратегій копінг-поведінки у жінок та чоловіків за методикою СПСС (у відсотках)

Модель дії	Жінки			Чоловіки		
	Низький рівень	Середній рівень	Високий рівень	Низький рівень	Середній рівень	Високий рівень
Впевнені незалежні дії	32,9	52,8	14,3	25	55	20
Пошук соціального контакту	47,1	32,9	20	35	36,7	28,3
Пошук соціальної підтримки	25,8	45,8	41,4	33,3	33,4	33,3
Обережні дії	17,1	50	32,9	18,3	50	31,7
Імпульсивні дії	30	22,9	47,1	33,3	21,7	45
Уникнення	17,1	30	52,9	18,3	23,3	58,4
Маніпулятивні дії	41,4	34,9	24,3	11,7	48,3	40
Асоціальні дії	40	30	30	20	35	45
Агресивні дії	18,6	20	61,4	8,3	28,3	63,4

Коли виникає стресова ситуація, дорослі схильні діяти імпульсивно, під впливом зовнішніх обставин або емоцій, без попереднього обміркування своїх вчинків, зважування всіх «за» і «проти» та прийняття найбільш доцільних і обґрунтованих рішень. Адже такі ситуації вимагають великої напруженості та відповідальності за наслідками, прагнення віддалитися від таких ситуацій, уникати їх, відкладати вирішення виниклої проблеми, переключаючи свою увагу на щось інше. Внаслідок цього в дорослих можуть виникати агресивні дії, спрямовані на самого себе або на інших людей, також вони звинувачують оточуючих в чому-небудь, відчувають почуття гніву, роздратування, внутрішню напруженість та незадоволення. Якщо говорити про гендерні відмінності, то жінки прагнуть поділитися своїми переживаннями з іншими

людьми, обговорити з ними про ситуацію, яка склалась, знайти саме співчуття та розуміння. Також для них характерне обдумування та ретельне зважування всіх можливих варіантів рішень, прагнення уникати ризику, довго готуватися, перш ніж діяти чи приймати якісь рішення. Дивлячись на показники чоловічої статі, можна сказати, що вони більш схильні до навмисних та прихованих спонукань до іншої людини, до прийняття рішень та виконання дій, необхідних для досягнення своїх власних цілей. Завдяки цьому вони можуть виходити за соціально допустимі рамки та обмеження, при цьому проявляючи егоцентризм, прагнення до задоволення власних бажань, не враховуючи обставин та інтересів інших людей.

Отже, можна зробити висновки, що чоловіки справляються із стресовими ситуаціями за допомогою активної стратегії опанування, але активний підхід у нашому випадку є асоціальним та пасивним (пасивно-агресивним). Жінки долають труднощі більш пасивно, ніж чоловіки. В таких ситуаціях вони проявляють стратегію пошуку соціальної підтримки та надання такої підтримки іншим, що є активною і просоціальною стратегією подолання. До того ж якщо не брати до уваги асоціальні форми активного подолання, то жінки та чоловіки не будуть сильно відрізнятися.

Висновки. Термін «копінг» походить від англійського «to cope» (долати, боротися, битися). В психології поняття «копінг» переводиться як психологічне подолання, опанування, адаптивна поведінка. Сутність поняття «копінг» складається з найбільш ефективної адаптації людини до вимог екстремальної ситуації. Тому, «копінг» - це індивідуальний спосіб взаємодії із ситуацією відповідно до її власної логіки, значущості в житті людини і її психологічних можливостей.

Дані нашого емпіричного дослідження свідчать про те, що як жінки так чоловіки долають негативні переживання у зв'язку з проблемою за рахунок цілеспрямованого придушення, стримування емоцій, мінімізації їх впливу на сприйняття ситуації і вибір стратегій поведінки; за рахунок її позитивного переосмислення, розгляду її як стимулу для особистісного зростання; за рахунок суб'єктивного зниження її значущості та ступеня емоційної залежності в неї.

Якщо говорити про гендерні відмінності, то жінки прагнуть поділитися своїми переживаннями з іншими людьми, обговорити з ними про ситуацію, яка склалась, знайти саме співчуття та розуміння. Для них характерне визнання суб'єктом своєї ролі у виникненні проблеми та відповідальності за її рішення, заперечення проблем, фантазування, відволікання. Також в стресових ситуаціях відбувається обдумування та ретельне зважування всіх можливих варіантів рішень, прагнення уникати ризику, довго готуватися, перш ніж діяти чи приймати якісь рішення. Дивлячись на показники чоловічої статі, можна сказати, що вони більш схильні до навмисних та прихованих спонукань до іншої людини, до прийняття рішень та виконання дій, необхідних для досягнення своїх власних цілей. Завдяки цьому вони можуть виходити за соціально допустимі рамки та обмеження, при цьому проявляючи егоцентризм, прагнення до задоволення власних бажань, не враховуючи обставин та інтересів інших людей.

У результаті проведеного дослідження визначено гендерні особливості копінг-поведінки дорослого віку в стресових ситуаціях. Перспективою подальших досліджень передусім є факторний аналіз отриманих даних та порівняння результатів дослідження різних вікових груп, враховуючи гендерний аспект на основі критерію U-Манна Уїтні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Анцыферова Л.И. Личность в трудных жизненных условиях: персозмысливание преобразование ситуаций и психологическая защита. / Людмила Ивановна Анцыферова // Психологический журнал. – 1994. – Т.15. - №1. – С. 3-19.

2. Ашанина Е.Н. Психология копинг-поведения сотрудников Государственной противопожарной службы МЧС России: концепция, модель, технологии. / Елена Николаевна Ашанина // дис. ... докт. Психол. Наук. – СПб.: С.-Петербург. Гос. ун-т ГПС МЧС России, 2011. – 340 с.
3. Водопьянова Н.Е. Психодиагностика стресса. / Наталья Викторовна Водопьянова. – СПб.: Питер, 2009. – 336 с.: ил. – (Серия «Практикум»).
4. Исаева Е.Р. Копинг-поведение и психологическая защита личности в условиях здоров'я и болезни. / Елена Рудольфовна Исаева. –СПБ.: Изд-во СПбГУ, 2009. -136 с.
5. Корнієнко І.О. Стратегії копінг –поведінки студента в ситуації неуспіху: Монографія. / Інокентій Олексійович Корнієнко – Мукачево, 2011. – 292 с.
6. Максименко С.Д. Генезис существования личности. / Сергей Дмитриевич Максименко - К.: Издательство ООО “КММ”, 2006. - 240 с.

АННОТАЦИЯ

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ КОПИНГ-ПОВЕДЕНИЯ ВО ВЗРОСЛОМ ВОЗРАСТЕ

В статье рассмотрена проблема копинг-поведения как готовность личности решать жизненные проблемы. Рассмотрены понятие копинга, разновидности и формы. Осуществлен теоретический обзор современных подходов в психологии по определению сущности явления копинга, копинг-стратегий, копинг-поведения и копинг-ресурсов личности. Проведено эмпирическое исследование копинг-поведения в сравнении между мужчинами и женщинами. Представлены результаты данного исследования особенностей копинг-стратегий взрослых. Сделаны выводы и охарактеризованы, какие стратегии поведения в стрессовой ситуации присущи женщинам, а какие мужчинам.

Ключевые слова: копинг, копинг-поведение, копинг-стратегии, копинг-ресурсы, стресс, личность, взрослость, гендерные различия.

SUMMARY

PSYCHOLOGICAL FEATURES OF ADULT'S COPING BEHAVIOR

The article the problem of coping-behaviour is under consideration in this article, as a phenomenon of individual's readiness to solve life problems. The essence of coping different types and forms were investigated. The theoretical examination of modern approaches concerning the coping, coping-strategies, coping-behaviour and coping-resources of the individual were made. An empirical study of coping behavior compared between men and women. The peculiarities of adult's coping -strategies are presented in this article. All the conclusions concerning behavior strategies that are typical for men and women's stressful situations were made and characterized.

Key words: coping, coping behavior, coping strategies, coping resources, stress, personality, adulthood, gender differences.

УДК 159.922.7:314.622.4

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄСТІЙКОСТІ У ПІДЛІТКІВ З НЕПОВНИХ СІМЕЙ

ЩЕРБАН Т.Д., ТЕРНОВАЙ А.В.
Мукачівський державний університет

В статті розглянуто проблему формування життєстійкості підлітків, а саме підлітків з неповних сімей. Узагальнено та систематизовано результати досліджень провідних зарубіжних та вітчизняних вчених, які вивчали вплив батьків на формування життєстійкості у підлітків. Проаналізовано та виокремлено поняття: “життєстійкість”, “життєздатність”, розкрито їх взаємозв'язок. Визначено психологічні особливості формування життєстійкості у підлітків з неповних сімей. Доведено важливу роль сім'ї, дитячо-батьківських стосунків у формуванні життєстійкості підлітка з неповної сім'ї.

Ключові слова: життєстійкість, життєздатність, компоненти життєстійкості, залученість, контроль, прийняття ризику, підлітковий вік, неповна сім'я.